

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ У
ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ**

студента 2 курсу, 12 м групи,
спеціальності 293 «Міжнародне право»,
спеціалізації
«Міжнародне право»

Берлінця Романа Олександровича

Науковий керівник

к.ю.н.

Михайловський Віктор Ігорович

Гарант освітньої програми

д.ю.н., проф.

Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ В БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ	
1.1. Історія становлення проблеми боротьби з відмивання грошей.....	7
1.2. Міжнародно-правові засоби боротьби з відмиванням грошей.....	10
1.3. Діяльність міжнародних інституцій в боротьбі з відмиванням грошей...15	
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ	
2.1. Нормативно-правове забезпечення заходів по запобіганню відмивання грошей у Європейському Союзі.....	21
2.2. Процедури попередження, розслідування й покарання за злочини з відмивання грошей у Європейському Союзі.....	28
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	
3.1. Імплементация законодавства Європейського союзу у сфері боротьби з легалізацією незаконно отриманих грошей у правову систему України.....	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Впродовж всієї історії людства намагання людей отримати вигоду незаконними способами, є глобальною та всеосяжною проблемою, яка йде в ногу з розвитком цивілізації. Чим більше прогрес у сфері технологій відкриває можливостей, тим більше злочинних схем з'являється з використанням нових технологій. З еволюцією проблеми відмивання коштів прогресують і методи та механізми протидії відмиванню незаконно отриманих коштів, у вигляді законодавства держав та міжнародних угод. Глобалізація системи протидії відмиванню грошей на даному етапі необхідна міжнародному суспільству та безпосередньо Україні, яка знаходиться в стані інтеграції в Європейський Союз.

Основним засобом приєднання України до регіональної та глобальної системи боротьби з відмиванням грошей є європейське співробітництво. Ось чому зусилля України щодо боротьби з відмиванням грошей мають бути пов'язані з європейськими стандартами, що включають правові, організаційні та адміністративні стандарти протидії та боротьби з легалізацією коштів.

Загалом, міжнародна спільнота розглядає питання відмивання грошей як новий виклик, що загрожує глобальній безпеці. А рушійною силою поширення проблеми є сприятливі умови вчинення злочину, особливо країни й міжнародне право, які не готові до нових способів відмивання грошей.

Україна підписала та затвердила угоду про асоціацію, що сприяє подальшій гармонізації українського законодавства з найкращими міжнародними стандартами, зокрема з досвідом ЄС.

Науковим підґрунтям дослідження правового регулювання боротьби з відмиванням грошей, отриманих незаконним шляхом, стали праці таких учених, як: Д. І. Амінов [23], К.В. Бисага [25], С. Я. Боринець [26], В. Дюрант [31], В. Я. Тацій [40], І.П. Ольгерд [32], П. Олдрідж [42], П. Раутер [57], Р.С. Холлідей [57], М. Леві [57], Дж. Воутерс [62], Р. Вессел [62], Дж. Паувелін [62], Дж. Коен [61], Джеффри Робінсон [63], Мелісса Ван Ден Брук [64], Г. Стессенс [67], В. Міцілегас [69] та інших.

Мета дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету визначення особливостей інституту боротьби проти відмивання коштів, аналізу законодавства Європейського союзу у цій сфері та відображення питань узгодження національного законодавства України у сфері протидії відмиванню злочинних доходів з законодавством Європейського Союзу та розробку рекомендацій щодо можливих змін до законодавства України.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- охарактеризувати основні етапи становлення та розвитку проблеми відмивання грошей;
- встановити основні міжнародно-правові документи, які регулюють механізми боротьби з відмиванням грошей;
- охарактеризувати основні міжнародні інституції у сфері боротьби з відмиванням грошей, отриманих незаконним шляхом;
- дослідити нормативно-правове забезпечення заходів з запобігання відмивання грошей у Європейському Союзі;
- проаналізувати досвід інших держав, зокрема держав Європейського Союзу, щодо процедури попередження, розслідування й покарання за злочини з відмивання грошей;
- визначити основні критерії гармонізації законодавства України у сфері боротьби з легалізацією незаконно отриманих грошей з стандартами Європейського Союзу;
- розробити основні шляхи вдосконалення українського законодавства у сфері боротьби з відмиванням грошей.

Об'єктом дослідження є правове регулювання боротьби з відмиванням грошей у Європейському Союзі.

Предметом дослідження в роботі є механізм протидії відмиванню коштів в Європейському союзі та імплементація норм законодавства ЄС.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи виступили: діалектичний, порівняльно-правовий, історико-правовий, системно-функціональний методи та інші методи.

При виконанні кваліфікаційної роботи був використаний порівняльно-правовий метод, який застосовувався з метою вивчення вітчизняного та закордонного законодавства у сфері протидії відмиванню коштів отриманих незаконним шляхом. За допомогою історико-правового та діалектичного методів вдалося дослідити історію появи відмивання коштів та розвиток інституту протидії легалізації коштів в історичному аспекті як в національному законодавстві, так і в іноземному.

Системно-функціональний метод надав можливість вивчити і дослідити роботу міжнародних та регіональних органів у сфері протидії відмиванню коштів, їх склад, компетенцію, а також роль у цій сфері

Основні положення та висновки роботи ґрунтуються на аналізі міжнародних угод, регламентів, рекомендацій, закордонної та вітчизняної наукової літератури, досліджень з міжнародного права протидії відмиванню коштів, практики міжнародних організацій, національної та іноземної судової практики, а також звітів міжнародних організацій.

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні нових підходів подолання проблеми відмивання грошей, у визначенні нових механізмів боротьби з відмиванням коштів для забезпечення захисту прав фізичних та юридичних осіб та покращенні вже наявних методів протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Діяльність Європейського офісу поліції щодо боротьби з легалізацією коштів, отриманих незаконним шляхом», що опублікована у збірнику наукових статей: «Міжнародне право : трансформація доктрини та практики». Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 15-22.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові знання з історії розвитку та функціонування внутрішнього та міжнародного законодавства у сфері протидії відмивання грошей, отриманих незаконним шляхом. Зібраний матеріал і узагальнення

можуть бути використані для підготовки наукових праць та при підготовці спецкурсів у вищих навчальних закладах.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 56 сторінок, із яких основна частина роботи займає 46 сторінок. Список використаних джерел складається з 76 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ В БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ

1.1 Історія становлення проблеми боротьби з відмивання грошей

Легалізація коштів, одержаних злочинним шляхом, має довгу історію. Це явище таке ж давнє, як і гроші. Перші згадки про відмивання грошей відомі з часів Римської республіки (508-30 рр. до н. е.). Солдати поверталися з подорожі з грошима та здобиччю, а Рим та римляни багатіли за рахунок колоніальної політики та постійних військових компаній. Вищий та середній клас приховували походження майна, яке було набуто під час війни. Найцінніші речі привласнювалися, навіть, якщо вони повинні були бути переданими державі. Прибуток від пограбованих провінцій стимулював корумпований уряд, і це тільки погіршувало ситуацію [31, с. 26].

З перетворенням Римської армії на професійну (I ст. до н. е.) на військових розповсюджувався особливий правовий статус з метою підтримки дисципліни щодо боротьби з порушеннями проходження військової служби. Встановлювався набір правил щодо військових злочинів та спеціальних покарань. Окрім зради, дезертирства та втрати зброї, передбачалась відповідальність за розкрадання та крадіжку майна, включаючи цінності та предмети, отримані під час військових сутичок, але не передані до країни. Порушення цих правил каралося смертною карою [32].

У шістнадцятому столітті, коли вкрадене срібло та золото надходило з Нового Світу до Європи, кількість грошей в обігу різко зростала. Збільшення кількості «дорогоцінних металів» збігалось зі зростанням цін. Швидка інфляція завжди супроводжувалася швидким збільшенням грошової маси, що мало негативні наслідки.

З розвитком торгівлі між Європою, Америкою, Африкою та Індією, так званий «золотий вік піратства», має важливе значення у нашому дослідженні.

Іспанія в середні віки випереджала інші європейські країни за кількістю імпортного золота та срібла, одержаних піратським шляхом, що своєю чергою уповільнювало економіку країни, особливо розвиток промисловості. Країна з великою кількістю коштів не усвідомлювала значення розвитку ремісництва та промисловості. Було легше імпортувати необхідні товари з-за кордону. Це своєю чергою змушувало владу все більше схилитися до використання піратів для підтримання свого багатства [23, с. 37].

Піратство було недешевою справою. Захопивши корабель у морському бою, пірати повинні були підтримувати його стан, забезпечувати умови та зарплати для екіпажу, а також купувати все необхідне для піратської справи. Деякі з цих потреб могли бути задоволені крадіжкою. Проте багато товарів та послуг пірати могли отримати лише в торговців та ремісників. Оскільки, торговці надавали морське обладнання, продукти харчування, одяг, пиво, вино та боєприпаси, корумпований уряд не помічав або не хотів помічати походження коштів [63]. Отже, в даний період не було необхідності легалізувати кошти, отримані злочинним шляхом. Керівництво країни легковажно ставилось до притягнення до відповідальності піратів, що сприяло надходженню коштів у бюджет.

Однак, пірати здійснювали легалізацію своїх коштів, гроші отримані від пограбувань легалізувались серед американських купців, які обмінювали іспанські монети на шилінги та крони.

У 1917 році Конгресом США було прийнято «сухий закон», що забороняв виробництво, продаж та транспортування алкогольних напоїв у країні. На практиці впровадження такої заборони зустріло сильний опір серед усіх, хто якимось чином був причетний до торгівлі алкогольними напоями. Таємне виробництво та контрабанда цих напоїв стали звичним явищем. На чорному ринку продаж алкоголю здійснювався за дуже високими цінами. Для організованих злочинних груп та інших злочинних організацій того часу контрабанда та незаконна торгівля алкоголем були особливо вигідними [23].

Прибуток, що приносив незаконний обіг алкоголю потребував легалізації та введення в легальний обіг. Отримані таким чином кошти, спочатку активно інвестувалися у продаж нерухомості, продуктів харчування, промислової продукції, транспорту (наприклад, приватні таксі) та побутових послуг, тим самим розширюючи масштаби вже поширеного сектору тіньової економіки.

Пізніше доходи від операцій з алкогольними напоями почали проникати в банківську галузь, уникаючи традиційної високо криміналізованої діяльності, включаючи торгівлю зброєю, порнографію та азартні ігри. Величезна кількість готівки, отриманої в результаті цієї незаконної діяльності, була легалізована та зареєстрована як законний дохід.

Однак, саме поняття «відмивання грошей» виникло у США у 1920 -х роках. Термін «відмивання грошей» використовувався американською поліцією та згадувався у звітах про боротьбу з «Мафією». Ці групи виявили активний інтерес до покупки пралень, багато з яких уже належали до злочинних груп.

Так, у Чикаго група, яка очолювалася Аль Капоне, вибрала пральні як спосіб легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом. Пральні працювали за готівку та ідеально підходили для змішаного доходу. Протягом дня величезна кількість «брудних» грошей, що проходили через систему автоматичного очищення, ставала «чистою». Після того, як ЗМІ розкрили справу, термін «відмивання грошей» став популярним. Надалі цей термін використовувався в інших справах, що стосувалися легалізації незаконних доходів [67, с. 242].

Слово «прання» у посібнику «West Publishing Co» у 1961 р. трактувалося як прання та прасування одягу. Проте, у тому ж посібнику 1989 року підкреслюється інший зміст даного поняття, зокрема через призму дефініції «відмивання грошей»: «Процес, за допомогою якого гроші, одержані злочинною діяльністю, проходять безкоштовний обмін без відстеження його джерела». У міжнародно-правових документах немає чіткого визначення поняття «відмивання грошей». Це явище зазвичай розуміється як процес, в якому кошти чи інші активи, отримані злочинним шляхом, приховуються, розміщуються, передаються або переводяться через іншу фінансову систему. У будь-якому

випадку результат повертається власнику у вигляді «легальних грошей» для забезпечення його законності [25].

Термін «відмивання грошей» найбільшої популярності набув під час відомого політичного скандалу з Вотергейтом у США в середині 1970-х рр. Наприкінці лютого 1972 р. президент США Р. Ніксон зробив перший крок до свого переобрання. З цією метою він створив спеціальну передвиборчу комісію, його партнери, Джордж Мітчелл і у той час міністр Міністерства фінансів США Моріс Стенс почали таємно створювати фінансову основу для майбутньої компанії. Саме тоді вони почали приймати анонімні пожертви, які заборонені законом. Згодом кошти були переведені в комітет через фіктивну компанію і визнавалися офіційними надходженнями. Анонімність пожертвування та переведення коштів через фіктивну компанію, фактично було проявом легалізації коштів отриманих незаконним шляхом у сучасному розумінні [67].

Історичний аналіз показує, що прояви легалізації коштів та власності (відмивання грошей) існували ще з давніх-давен. Відмивання грошей, як явище, завжди крокувало в ногу з розвитком цивілізації та зміцненням державних інститутів. Саме намагання людей приховати кошти від держави приводило до створення законів та інститутів у сфері боротьби з відмиванням грошей. Тільки з плином часу інститути ставали ефективними в боротьбі зі злочинами, пов'язаними з відмиванням коштів. Історію виникнення та розвитку відмивання грошей, як явища, можна поділити на такі етапи: період до появи Сучасних інститутів боротьби з відмиванням грошей та Сучасний період ознаменований еволюцією законодавчого та інституційного механізму боротьби з відмиванням грошей.

1.2. Міжнародно-правові засоби боротьби з відмиванням грошей

Одним із перших міжнародно-правових документів, положення якого спрямовані на протидію легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, є «Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу

наркотичних засобів і психотропних речовин» прийнята у Відні 19 грудня 1988 року (далі - Віденська конвенція). Віденська конвенція впливає на розвиток міжнародного механізму боротьби з відмиванням грошей. Зокрема, у Конвенції 1988 року міститься перелік дій, які за змістом фактично є формами легалізації доходів від торгівлі наркотиками, особливо в пп. «а» п. 1 ст. 3 перелічені види злочинів, що пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, доходи від яких надалі будуть «відмиватися». В пп. «b» п. 1 цієї ж статті названо дії, що визначаються як способи легалізації коштів отриманих від продажу наркотичних речовин, а саме: «конверсію або переведення власності, якщо відомо, що така власність отримана внаслідок будь-якого правопорушення або правопорушень, визнаних такими відповідно до підпункту «а» цього пункту, або внаслідок участі в такому правопорушенні чи правопорушеннях, з метою приховання або утаювання незаконного джерела власності або з метою надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у вчиненні такого правопорушення або правопорушень, з тим, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої дії; приховання або утаювання справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, справжніх прав стосовно власності або її належності, якщо відомо, що така власність одержана внаслідок правопорушення або правопорушень, визнаних такими згідно з підпунктом «а» цього пункту, або внаслідок участі в такому правопорушенні або правопорушеннях» [1].

Положення Віденської конвенції стосуються насамперед боротьби з незаконним обігом наркотиків та пов'язаних з цим питань правоохоронної діяльності. Конвенція визначає концепцію легалізації коштів та закликає країни криміналізувати діяльність передбачену ст. 3 Віденської конвенції 1988 р. Зазначається, що «будь-яке майно, отримане, безпосередньо, шляхом вчинення злочину, встановленого відповідно до пп.«р» п. 1 ст. 1, де власність означає: «будь-яку власність, отриману або придбану прямо або непрямо внаслідок вчинення правопорушення, визнаного таким відповідно до п. 1

ст. 3». Відповідно до п. 2 ст. 3 Конвенції, відмивання грошей можна розтлумачити як конвертацію або передачу майна, знаючи, що таке майно походить від будь-якого злочину або правопорушення з метою приховування або маскуванню незаконного походження майна, надання допомоги будь-якій особі, яка залучена при вчиненні злочину, щоб особа винна у вчиненні злочину уникнула наслідків дії покарання [1].

За своїми умовами Віденська конвенція віднесла до відмивання грошей злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків. Як наслідок, інші злочини, такі як викрадення людей, шахрайство та крадіжки, не відображають злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей відповідно до згаданої Конвенції. Однак міжнародна спільнота висловила думку, що злочини відмивання грошей повинні виходити далеко за межі торгівлі наркотиками [13].

Також у грудні 1988 року Базельський комітет з банківського нагляду ухвалив «Декларацію про запобігання злочинного використання банківської системи з метою відмивання грошових коштів», в якій «відмивання грошей» характеризується здійсненням злочину за допомогою фінансової системи. Відповідно до положень цього документу, основними способами використання злочинцями банківської системи з метою відмивання грошей є виплата та переказ коштів, отриманих злочинним шляхом, з одного рахунку на інший; приховування джерела коштів та фактичного власника коштів; внесення банкнот на банківські рахунки [46].

Усі наступні міжнародно-правові акти повністю копіювали визначення поняття «відмивання грошей» у Віденській конвенції Організації Об'єднаних Націй та Страсбурзькій конвенції. Наприклад, Робоча група з боротьби з відмиванням грошей, створена в 1989 р., сформулювала стандарти щодо запобігання поширенню цього злочину (1990 р.), закликаючи держави-члени продовжувати застосовувати цей термін до всіх надходжень від тяжких злочинів. Передбачено, що кожна сторона повинна вжити необхідних заходів, у тому числі на законодавчому рівні, для визнання відмивання грошей злочином згідно з Віденською конвенцією [39, с. 243].

Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (далі -FATF) та інші міжнародні організації розширили положення Віденської конвенції щодо попередніх злочинів, які раніше не були криміналізовані. Першим завданням FATF була розробка міжнародних стандартів протидії відмиванню грошей. У 1990 році FATF видала сорок рекомендацій щодо відмивання грошей. Ці рекомендації були переглянуті в 1996 році з метою врахування змін у методах, техніках та тенденціях відмивання грошей.

Наступним кроком у закріпленні положень щодо боротьби з відмиванням коштів стала «Конвенція про відмивання грошей, пошук, вилучення та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» (8 листопада 1990 р.). Виходячи з положень документа, відмивання грошей – процес маніпулювання незаконно отриманими коштами (насамперед готівкою), при якому ці кошти набувають цілком законного вигляду. Пункт 1 ст. 6 Конвенції має вичерпний перелік дій, які країнам-членам рекомендується криміналізувати: «перетворення або передача власності, усвідомлюючи, що така власність є доходом, з метою приховування або маскування незаконного походження власності або з метою сприяння будь-якій особі, причетних у вчиненні предикатного злочину, уникнути правових наслідків її дій; приховування або маскування справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, стану, переміщення, прав стосовно власності або володіння нею, усвідомлюючи, що така власність є доходом. З урахуванням її конституційних принципів і фундаментальних засад її правової системи набуття, володіння або використання власності, усвідомлюючи під час отримання, що така власність була доходом; участь у вчиненні, об'єднання або змова з метою вчинення, замах на вчинення, пособництво, підмова, сприяння і поради щодо вчинення будь-якого із злочинів, визначених відповідно до цієї статті» [2].

Конвенція про відмивання грошей, пошук, вилучення та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом відрізняється від Віденської конвенції 20 грудня 1988 р., в якій зазначається лише відмивання грошей, отриманих

внаслідок незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. В Конвенції від 8 листопада 1990 р. коло предикатних дій було значно розширено.

У липні 2005 року Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) у своїй Резолюції №1617 заявила, що «закликає» всі держави-члени впроваджувати всеосяжні міжнародні стандарти, втілені в рекомендаціях FATF щодо відмивання грошей та спеціальних рекомендацій FATF щодо фінансування тероризму. Відповідно до свого мандату, сьогодні пріоритетом FATF є забезпечення глобальних дій щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, а також конкретне виконання його рекомендацій у всьому світі [68].

З метою розширення зусиль для боротьби з міжнародною організованою злочинністю ООН прийняла Міжнародну конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності (далі - Палермська конвенція) [3]. Дана Конвенція містить широкий спектр положень щодо боротьби з організованою злочинністю та зобов'язує країни, які ратифікували цю Конвенцію, впроваджувати її положення шляхом прийняття національних законів. Конвенція набрала чинності 29 вересня 2003 року, її підписали 147 країн і ратифікували 82 країни [66].

Метою цієї Конвенції є сприяння співпраці з метою ефективнішого запобігання та боротьби з транснаціональною організованою злочинністю. Конвенція є найважливішим міжнародним документом, який має особливий погляд на транснаціональну організовану злочинність. Конвенція декларує сторонам, які виконують свої зобов'язання за цією Конвенцією таким чином, що відповідає принципам суверенної рівності та територіальної цілісності держав, а також невтручання у внутрішні справи інших держав.

Положення Палермської Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності, зокрема ст. 6 Конвенції визначає відмивання грошей як «навмисне перетворення або передачу майна, знаючи, що таке майно є доходом від злочину, з метою приховування або маскування незаконного походження майна або надання допомоги будь-якій особі, яка причетна до вчинення предикатного

правопорушення для ухилення від правових наслідків своїх дій». Палермська конвенція широко висвітлює злочини, пов'язані з відмиванням, у порівнянні з Віденською конвенцією, і включає всі злочини, а не лише злочини, пов'язані з наркотиками. Гроші, отримані внаслідок викрадення людей, пограбування чи вимагання, наприклад, і передані після цього, є явно відмитими грошима [3].

Рекомендацій FATF охоплюють усі заходи, які повинні застосовувати національні системи в рамках свого кримінального судочинства та регулювання, профілактичні заходи, які мають вживати фінансові установи, деякі інші бізнеси, професії та міжнародне співробітництво. Сорок рекомендацій щодо боротьби з відмиванням грошей FATF спеціально включають технічні та юридичні визначення відмивання грошей, викладені у Віденській та Палермській конвенціях, та перелічують 20 розроблених категорій правопорушень, які повинні бути включені як злочини за відмивання грошей [62].

Отже, відмивання грошей є однією з основних проблем економіки та безпеки урядів. Проаналізувавши джерела, стає зрозуміло, що міжнародні дії розпочались з виявлення незаконного обігу наркотиків як міжнародної проблеми та усвідомлення того, що його можна ефективно вирішити лише на багатосторонній основі. У міру розширення видів злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей та високих збитків від таких дій більшість країн імплементували Віденську та Палермську конвенції. Стає зрозуміло, що закони проти відмивання грошей без поєднання їх з діяльністю міжнародних інституцій не є цілком ефективними, оскільки, найбільша проблема виникає стосовно примусового виконання їх.

1.3. Діяльність міжнародних інституцій в боротьбі з відмиванням грошей

Повноваження міжнародних органів, діяльність яких спрямованна на запобігання та розслідування злочинів пов'язаних з відмиванням грошей, має важливе практичне значення у нашому дослідженні. Так, однією з таких інституцій, є Управління ООН з наркотиків і злочинності (далі - UNODC), яке

було створене в 1997 році в результаті злиття Міжнародного центру із запобігання злочинності та Міжнародної програми ООН з контролю над наркотиками як головної агенції Організації Об'єднаних Націй у боротьбі зі злочинністю, незаконним виробництвом і зловживанням наркотиками, загрозою тероризму, корупцією та торгівлею людьми. UNODC також виконує функції секретаріату Комісії з наркотичних засобів та Комісії з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя.

Відповідно до стратегії, повноваження UNODC зосереджено на таких чотирьох напрямках:

а) боротьба з транснаціональною організованою злочинністю та наркобізнесом: імплементація положень Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, боротьба з виробництвом, споживанням та обігом наркотиків, боротьба з відмиванням грошей отриманих від злочинних дій;

б) боротьба з корупцією: виконання положень Конвенції ООН проти корупції, запобігання корупції, боротьба з відмиванням грошей та повернення активів, розкриття фінансових злочинів;

в) запобігання тероризму: реалізація «Глобальної контртерористичної стратегії Організації Об'єднаних Націй»;

г) посилення кримінального правосуддя: впровадження стандартів і норм ООН у запобіганні злочинності та кримінальному судочинстві; законодавча реформа, реформа пенітенціарної системи, правова допомога, запобігання насильству щодо жінок, підтримка жертв злочинів, захист свідків тощо [28].

Також одну з головних ролей в міжнародній боротьбі з відмиванням грошей відіграє FATF. FATF - це міжурядовий орган, який впроваджує міжнародні стандарти, спрямовані на запобігання діяльності в галузі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. У 2012 році, на основі попередніх версій, FATF прийняла переглянутий перелік із 40 рекомендацій міжнародних стандартів щодо боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення [56]. У Європейському

Союзі (далі - ЄС) ці рекомендації враховані у Положенні про інформацію, що супроводжує перекази коштів Директиви 2015/847. FATF також проводить огляди взаємної оцінки рівня впровадження рекомендацій FATF державами-членами [53].

Організаційна структура Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей доповнює вісім регіональних установ типу FATF, що представляють 180 країн, для розробки та впровадження заходів та стандартів проти відмивання грошей на міжнародному рівні. Ці регіональні робочі групи з відмивання грошей зіграли ключову роль у впровадженні національних стандартів протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. У 2004 році FATF додала 9 спеціальних рекомендацій до переліку 40 рекомендацій щодо боротьби з відмиванням грошей, прийнятих Міжнародним валютним фондом та Світовим банком, які згодом були впроваджені на рівні ЄС [4].

Важливу роль у сфері протидії відмиванню грошей відіграє Міжнародний валютний фонд (далі - МВФ), який розширив свою стратегію боротьби з відмиванням грошей, включивши в неї антифінансовий тероризм [59].

Співпраця між FATF, МВФ та Світовим банком у боротьбі з відмиванням коштів полягає у наданні плану оцінки фінансового сектору на національному рівні, звіту про дотримання стандартів та правил фінансової недоторканності МВФ та Світового банку, в тому числі рекомендацій FATF [60].

З 2004 року МВФ провів понад 35 оцінок боротьби з відмиванням грошей, результати яких часто використовуються FATF для подальшого формулювання своїх рекомендацій. FATF рекомендує допомагати урядам та фінансовим установам у впровадженні систем належної перевірки клієнтів та інших комплексних процедур відповідності, придатних для моніторингу ризиків кримінальних операцій у державному секторі та повідомлення про підозрілі операції [57].

FATF відіграє важливу роль у формулюванні нових стратегій боротьби з відмиванням грошей та формулюванні відповідних державних заходів для ефективного контролю над ними. Сьогодні до складу FATF входять 35

юрисдикцій та дві регіональні організації, а також велика кількість міжнародних організацій спостерігачів. Наприклад, ООН, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та Базельський комітет з банківського нагляду [42].

Також в боротьбі з відмиванням коштів бере участь Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (далі – MONEYVAL), який оцінює рівень відповідності рекомендаціям FATF та ефективність національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та видає рекомендації щодо зміцнення систем. Ці звіти про взаємну оцінку мають на меті допомогти державам-членам дотримуватися міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії легалізації «відмиванню» доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. На додаток до діяльності MONEYVAL, Рада Європи в цей час також працює щодо проєкту про впровадження та застосування Директиви 2015/849 ЄС про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму (далі - Четверта Директива) у 27 державах-членах ЄС. Європейська комісія використовує це дослідження для включення до звіту про імплементацію Директиви про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [44]. Експерти MONEYVAL визначають критерії оцінки технічної відповідності кожної рекомендації FATF. Згідно з основними висновками звіту MONEYVAL та оцінкою національних заходів протидії відмиванню грошей та тероризму, корупція є поширеним ризиком відмивання грошей в міжнародній практиці. Це створює велику кількість кримінальних доходів і серйозно підриває ефективну роботу окремих державних органів і системи кримінального правосуддя. Держави усвідомлюють ризики, пов'язані з корупцією, і наразі вживають основних заходів щодо зменшення ризиків по всій країні. Проте правоохоронні органи повинні з самого початку звернути увагу на корупційну діяльність з відмивання грошей. Через корупцію та незаконну економічну діяльність, у тому

числі фальшиве підприємництво, ухилення від сплати податків та шахрайство, у світі існують значні ризики відмивання коштів [44].

Підрозділи ООН відіграють важливу роль в ефективній боротьбі з міжнародними фінансовими злочинами та боротьбою з відмивання грошей. Такими органами є: Центр із боротьби з міжнародною злочинністю є агенцією Організації Об'єднаних Націй, що створена в 1997 році, яка відповідальна за боротьбу зі злочинністю та її запобігання, а також за реформу кримінального законодавства. Центр приділяє особливу увагу боротьбі з транснаціональною злочинністю, корупцією та наркобізнесом, а також надає допомогу країнам у ратифікації міжнародної конвенції про злочини відмивання грошей. Офіс із контролю над наркотиками й запобігання злочинам є також підрозділом ООН зі штаб-квартирою у Відні. Як випливає з назви, основним його завданням є боротьба з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю, а також боротьба з відмиванням грошей за дані злочини. За допомогою цього департаменту Організація Об'єднаних Націй допомагає державам-членам запроваджувати законодавство про боротьбу з відмиванням грошей, створення та підтримку структури для боротьби з ним. За допомогою різних проєктів Офіс із контролю над наркотиками й запобігання злочинам контролює та аналізує проблеми відмивання грошей, а також виступає посередником між Організацією Об'єднаних Націй та іншими міжнародними організаціями. Також існує Інформаційна мережа про злочини та законність, яка надає базу даних посилань на важливі вебсайти кримінального права. Інформаційна мережа про злочини та законність також є підрозділом Організації Об'єднаних Націй.

Окрім Організації Об'єднаних Націй та її установ, у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю та відмиванням грошей також активно беруть участь спецслужби, які доповнюють та підтримують роботу слідчих та судових органів у всьому світі. Цими спецслужбами є Міжнародна організація кримінальної поліції (далі - Інтерпол) та Всесвітня митна організація. Ці міжнародні організації також включають відділ Генерального секретаріату Інтерпол, який відповідальний за боротьбу з відмиванням грошей та

Департамент фінансових злочинів Міністерства фінансів США. Департамент фінансових злочинів Міністерства фінансів США був створений у 1990 році для дослідження, аналізу та поширення інформації про фінансові злочини, особливо інформації про торгівлю наркотиками та відмивання грошей.

Отже, аналіз міжнародного досвіду регулювання та запобігання відмиванню грошей показав, що подолання проблеми не повинно розглядатися лише з організаційної чи управлінської точки зору, спрямованої проти певних кримінальних елементів та їх угруповань, а також як вирішальний момент для всієї системи державного управління. Питання відмивання грошей неможливо вирішити лише шляхом створення нових національних інституцій громадського контролю та надзвичайних чи каральних заходів. Необхідно усвідомлювати, що це явище має міжнародний характер і потребує співпраці міжурядових інституцій. Стає зрозуміло, що національні інституції проти відмивання грошей без поєднання їх з діяльністю міжнародних установ не є цілком ефективними, оскільки, найбільша проблема виникає стосовно примусового виконання їх. Ми визначили, що повинна бути сформована юридична підготовка, яка включатиме знання щодо всіх законодавчих актів та правил боротьби з відмиванням грошей.

РОЗДІЛ 2

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ

2.1. Нормативно-правове забезпечення заходів по запобіганню відмивання грошей у Європейському Союзі

Розглядаючи законодавство ЄС щодо боротьби з відмиванням грошей, важливо взяти до уваги, що розробка стандартів відображає поєднання глобальних та регіональних здобутків у сфері боротьби з відмиванням доходів. Держави-члени Європейського Союзу беруть активну участь у міжнародних зустрічах результатами яких ставали створені міжнародні договори щодо боротьби з відмиванням майна. Одним з перших та основоположних міжнародних договорів щодо боротьби з відмиванням грошей є Віденська конвенція 1988 р. про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, яка була створена під егідою ООН. Положення Віденської конвенції 1988 року зосереджені на боротьбі з відмиванням доходів, одержаних за рахунок незаконного обігу наркотиків [1]. Також важливим міжнародним договором у сфері боротьби з відмиванням грошей є створена під егідою Організації Об'єднаних Націй Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності або «Палермська конвенція від 15 листопада 2000 року» [3]. Отже, необхідно детально проаналізувати законодавство ЄС з питань відмивання грошей та визначити яких результатів було досягнуто та запропонувати власні зміни задля покращення регулювання.

Погляди Європейського Союзу на стратегію боротьби з відмиванням грошей схожа на загальносвітову, але з певною неузгодженістю на рівні застосування загальноєвропейських норм державами-учасницями. Неузгодженість прослідковується у верховенстві права ЄС щодо протидії відмиванню грошей в порівнянні з національним законодавством держав, що виникла під час переговорів стосовно першої директиви про запобігання

використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму та залишалося невирішеним до появи Маастрихтського договору [44]. Питання верховенства права були вирішені після вступу в дію Маастрихтського договору, який передбачав чітке визначення за Європейським Союзом компетенції законодавства у кримінальних справах [74].

Директива 91/308/ЄЕС від 19 червня 1991 р. про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [6], дає визначення відмивання коштів значною мірою дотримуючись стандартних формулювань Віденської конвенції 1988 року про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Визначення основних елементів відмивання грошей залишилося незмінним та тотожним з положеннями Віденської конвенції 1988 року. Причина необхідності в Директиві 91/308/ЄЕС, полягала в складній ординації дії країн-членів, що унеможливило забезпечення єдиної європейської правової системи. Правові положення директиви, імplementовані в національному законодавстві держав-членів, зобов'язували їх заборонити відмивання грошей. Директива стала однією з перших дієвих регіональних угод з протидії відмиванню доходів [71].

У 1998 р. на рівні Європейського Союзу було сформульовано спільний підхід до боротьби з відмиванням грошей [58], який пізніше був переглянутий Рамковим Рішенням стосовно боротьби з відмиванням грошей. Дані документи створили спільний підхід до визначення відмивання грошей, покарання, конфіскації та співпраці між державами-членами з протидії відмиванню майна [11].

Директива 2001/97/ЄС про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму від 4 грудня 2001 р. вмістила в собі рекомендації FATF та була обґрунтована Комісією РЄ, як необхідність імplementувати переглянуті рекомендації FATF 1996 року у вигляді нової Директиви [6].

Основні зміни стосувалися включення нових установ, робітники яких повинні здійснювати моніторинг фінансових операції сумнівного характеру, а

також посилення заходів протидії тероризму. Директива доповнила перелік професій діяльність яких, передбачає звітування державі про сумнівні операції та відповідальність установ за недотримання вимог до моніторингу таких операцій [75]. Преамбула Директиви зазначала, що в останні роки спостерігається тенденція до розширення визначення відмивання грошей на основі переглянутого кола предикатів (предикатами називаються злочини, що передують відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом).

Наступним кроком стала Директива 2005/60/ЄС про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, прийнята у 2005 році [8]. Директива представляла перегляд положень з попередження та протидії відмиванню коштів. Зокрема, тих положень про ідентифікацію споживачів, що були відображені у світлі переглянутих рекомендацій FATF та представляло низку засобів: ідентифікація споживачів, бенефіціарних власників та політично викритих осіб [69]. Ключові положення, що відрізняють Директиву 2005/60/ЄС від попередніх, включають обов'язкові вимоги для установ: мати власну оцінку ризиків; проводити обов'язкову ідентифікацію клієнтів, у тому числі й постійних; здійснювати на основі ризикоорієнтованого підходу перевірку своїх клієнтів. Задля забезпечення ефективної боротьби міжнародних інстанцій з протидії відмиванням грошей та фінансування тероризму, у ст. 21 Директиви міститься положення про зобов'язання держав-членів створювати підрозділи фінансової розвідки (далі - ПФР) як центральні національні підрозділи, відповідальні за отримання (достатніх повноважень), аналіз і розкриття інформації, яка може бути пов'язана з відмиванням грошей. Директиви 2005/60/ЄС була доповнена Директивою 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними [69].

Директива 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 р., продовжує тенденцію до розширення предикатів відмивання коштів. Директива включила до списку предикатів відмивання грошей порушення

податкових зобов'язань (як податкові злочини), що стосуються непрямих та прямих податків. Це додаткове посилення викликає занепокоєння, особливо з огляду на те, що не було узгоджено переліку податкових злочинів на рівні ЄС. Як результат, можуть бути різні податкові відхилення на національному рівні, що потенційно впливає на виконання інших правил Директиви [51]. У світлі цих занепокоєнь, Рада Європи запропонувала включити до Директиви, посилення різних аспектів податкової системи на національному законодавчому рівні. Держави-члени повинні надати більше повноважень інституціям з протидії відмиванню грошей та відобразити їхню компетенцію в національному законодавстві для відсутності перешкод у виконанні завдань з протидії відмиванню майна. Наприклад, обмін інформацією або надання допомоги між підрозділами фінансової розвідки ЄС не можуть бути обмежені державою-членом та у випадку такого обмеження на державу накладаються санкції. Введення податкових злочинів у сферу боротьби з відмиванням грошей можуть призвести до боротьби зі злочинністю, без розмежування їх за різними ознаками. З точки зору кримінального права, цей розвиток подій може мати серйозні та несприятливі наслідки для економічного розвитку ЄС [45].

В преамбулі директиви зазначено - «точна і дійсна інформація про бенефіціарних власників – це ключовий фактор у розшуку злочинців, які можуть приховуватися за корпоративними структурами» [16]. Ось чому директива 2015/849 вперше вимагає від країн ЄС створити список компаній, у якому кінцеві вигодоодержувачі компаній та фондів, що працюють у країнах-членах ЄС, повинні вносити свої дані в державні реєстри. В реєстрі повинні вноситись такі дані про бенефіціарів: прізвище та ім'я власника бізнесу, місяць і рік народження, громадянство, місце проживання та коротка інформація про бізнес. У ст. 3 директиви передбачається визначення кінцевого бенефіціарного власника – це фізичні особи, котрі прямо або опосередковано володіють більше ніж 25% частки статутного капіталу юридичної особи. Данні реєстри мають відкритий доступ до інформації й не обмежуються колом держслужбовців, що робить процес перевірки бенефіціарів прозорим, виключаючи можливість корупційної

складової процесу перевірки компаній. Директивою 2015/849 передбачалося також створення «чорного списку» (до 1 травня 2016 року) для країн із незадовільною системою боротьби з відмиванням грошей, які мають дотримуватися суворішої правової процедури перевірки [48].

Загальновизнаний підхід Директиви 2015/849, яка схоже прийняла суто функціоналістську модель криміналізації податкових злочинів, щоб забезпечити максимальний обмін розвідувальними даними. На додаток до обміну розвідувальними даними, ЄС запровадив санкції за недотримання державами та фінансовими установами правил запобігання відмиванню грошей. Директиви про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, залишають значний простір для обрання державами-членами видів та рівнів санкцій, які вони застосовуватимуть [65].

Однак, Директива 2015/849 йде на крок попереду, ніж її попередники. У пункті 2 статті 59 Директиви передбачається, що до держав-членів ЄС та їхніх фінансових установ повинні застосовуватися санкції у випадку виявлення за ними порушення положень Директиви [29]. До порушень положень Директиви, які підпадають під застосування санкції, включають випадки серйозних, повторюваних, систематичних порушень або їх поєднання щодо неналежної перевірки фінансових операцій, звітування про підозрілі операції, ведення діловодства або внутрішнього фінансового контролю. Європейський Союз включив перелік мінімальних покарань за такі випадки: публічна заява, «наказ № 49», вимагання зупинки спеціалізованої діяльності, відкликання або призупинення дії ліцензії, тимчасова заборона на здійснення управлінських функцій і максимальна адміністративна грошова санкція щонайменше вдвічі перевищує суму вигоди від порушення або принаймні 1 000 000 євро. За порушення стосовно кредитних зобов'язань може накладатися максимальне грошове стягнення, що складає щонайменше 5 млн євро або 10% від загального річного обороту та щонайменше 5 млн євро з фізичної особи [10].

Ключове питання з вищими політичними та конституційними наслідками стосується взаємозв'язку між кримінальними та адміністративними санкціями у

сфері законодавства проти відмивання коштів. Пункт 2 стаття 58 Директиви 2015/849 передбачає, що імплементація її положень не буде шкодити праву державам-членам та національним правилам. Держави-члени повинні передбачати та вводити кримінальні санкції та можуть вирішити не встановлювати правил адміністративних санкцій або заходів за порушення яких зазнають кримінальних санкцій у своєму національному законодавстві [10].

Вплив FATF на формування законодавства ЄС також прослідковується з оцінки Комісії ЄС про пропозиції щодо Директиви 2015/849, а саме: «один із ключових «проблемних факторів» полягає в тому, що чинні норми ЄС несумісні з нещодавно переглянутими міжнародними стандартами FATF протидії відмиванню грошей та пояснюється, що існує стимул для юрисдикцій виправити суперечності з міжнародними стандартами» [49]. Також вплив стандартів FATF на розвиток боротьби з відмиванням грошей у ЄС порушує низку проблем, що стосуються верховенства права. FATF спеціальний орган з виборчим складом членів та мінімальним рівнем прозорості та підзвітності у своїй діяльності [73]. Діяльність FATF у такий спосіб сприяє деполітизації дискусії щодо необхідності нових заходів проти відмивання грошей. Саме такі дії призводять до зміцнення озброєння держави та створення експертів з точки зору як типології відмивання грошей, так і необхідних заходів для протидії явищу відмивання грошей [61].

Директива 2015/849 прийнята відповідно до правової основи внутрішнього ринку ЄС, згідно зі статтею 114 Договору про заснування Європейського Союзу (ДЗЄС). В тексті Директиви продовжує зазначатися, що відмивання грошей, а також фінансування терористів повинно бути заборонено, а не криміналізовано [9]. Згідно з статтею 83, ДЗЄС Європейський Союз має повноваження приймати законодавство, яке визначає кримінальні злочини та санкції, коли такі заходи є надзвичайно важливими для забезпечення ефективного впровадження політики ЄС [70]. Вибір законодавця ЄС нехтувати прямим тезисам статті 83 ДЗЄС і базуватися лише на Директиві за статтею 114 ДЗЄС, яка також суперечить ряду інших кримінально-правових заходів ЄС з фінансового права породжує колізії [5].

Очевидно, що ЄС перейшов до моделі криміналізації відмивання доходів на основі всіх злочинів пов'язаних з «брудними грошима». Особливої уваги зі сторони ООН та Європейського Союзу заслуговують такі злочини як: тероризм, організована злочинність та шахрайство. До даних злочинів застосовуються заходи кримінально-правового характеру [30]. Інші злочини, пов'язані з відмиванням грошей (включаючи корупцію, попри існування як ЄС, так і міжнародних норм права у сфері боротьби з відмиванням грошей), що підпадають під покарання у пп. f п. 4 статті 3 четвертої Директиви не визначено, посилаючись на інші закони ЄС чи міжнародні документи, і багато з них залишаються не гармонізованими на рівні ЄС. Дана ситуація ставить суттєві виклики юридичній визначеності та функціонуванню заходів взаємного визнання ЄС, таких як Рамкова програма «Рішення про європейський ордер на арешт та процедури передачі правопорушників між державами-членами», де взаємне визнання судових рішень пов'язані з відмиванням грошей, повинні мати місце без вимоги щодо їх виконання влади перевірити наявність подвійної злочинності [12].

Відсутність гармонізації не сприяє ефективності законодавства ЄС у протидії відмиванню коштів. Якщо вибір законодавця ЄС полягав у регулювання недотримання запобіжних зобов'язань, викладених у четвертій Директиві адміністративними санкціями. Варіативність у виборі державами-членами реалізації положень Директиви обмежена вимогою до забезпечення ефективності законодавства ЄС. Ефективність у цьому контексті не обов'язково пов'язана з криміналізацією, як і в інших випадках, ефективність законодавства ЄС насправді може призвести до декриміналізації ніж надмірної криміналізації певних злочинів [72].

Отже, в результаті аналізу заходів, що були вжиті Європейським Союзом для боротьби з відмиванням коштів, отриманих незаконним шляхом, можна дійти висновку про те, що прийняті норми стали ключовим етапом інтеграції. Поява спільних норм показує, що інтеграція Європейського регіону досягло високого рівня глобалізації. Головні правові норми Європейського Союзу, що здійснюють регулювання у сфері протидії відмивання грошей, стали основним засобом регулювання систем держав-членів, а імплементація їх нормативно-правових актів у національне законодавство держав-членів ЄС встановило єдині підходи до боротьби зі злочинністю в межах всього наднаціонального об'єднання. Базуючись на даних загальних правових нормах імплементованих у Європейському Союзі, боротьба з відмиванням грошей у державах союзу відбувається не лише шляхом рецепіювання міжнародних договорів, міждержавних програм, прийняттям законодавчих актів, а й постійною розробкою методів їх застосування, відстеження, розслідування та аналізу у сфері банківської, фінансової, бухгалтерської, підприємницької діяльності. Названі заходи в кінцевому підсумку розкривають доходи від незаконної діяльності. На законотворчому рівні європейська глобалізація законодавства про боротьбу з відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом - є ключовим аспектом для досягнення успіху в боротьбі з відмивання грошей як явищем.

2.2. Процедури попередження, розслідування й покарання за злочини з відмивання грошей у Європейському Союзі

До числа інституцій Європейського Союзу, діяльність яких направлена на боротьбу з відмиванням грошей і забезпечення правопорядку в ЄС, належать: Програма співробітництва для покращення внутрішньої безпеки й протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом (далі – TREVI), Європейське поліцейне відомство (далі - Європол), Європейський аудиторський суд (далі – ЕСА), Європейський центральний банк (далі - ЄЦБ) та інші. Поряд з ними існує ряд спеціалізованих допоміжних органів, серед яких: Європейський відділ зв'язку, Європейський центр фінансово-економічної злочинності (далі - EFEC),

Міжвідомча мережа з питань повернення активів (далі – CARIN). Створювалися всі ці органи в різний час, в залежності від рівня інтеграційних процесів досягнутих в рамках ЄС, а також нагальних потреб його держав-членів в інституціях з протидії, розслідування й покарання злочинів відмивання майна.

Однією із перших у рамках Європейського товариства діє Програма співробітництва для покращення внутрішньої безпеки й протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом (далі – TREVI). Створенню групи TREVI передувала низка міжурядових зустрічей з питань протидії тероризму в 1971 і 1972 роках. У 1975 році на засіданні Ради міністрів у Римі Міністр закордонних справ Великобританії Джеймс Каллаган запропонував, створити спеціальну робочу групу боротьби з тероризмом в ЄС, що було підтримано міністрами закордонних справ держав-членів ЄС. У 1976 році було створено п'ять робочих груп, які підпорядковувалися групі старших посадових осіб TREVI, які, у свою чергу, спочатку представляли звіти щорічно на засіданнях міністрів TREVI, а потім звітували дванадцяти міністрам внутрішніх справ держав-членів ЄС. Відтоді регулярні зустрічі проводяться на трьох рівнях: рівні міністрів внутрішніх справ, міністрів юстиції та у складі комітету вищих посадових осіб TREVI, до складу якого входять начальник відділу поліції ЄС. Робота TREVI заснована на міжурядовому співробітництві між 12 державами, який включає основні інституції ЄС – Європейську комісію та Європейський парламент.

Частину повноважень TREVI перейняла спеціальна група Європолу, яка була створена в червні 1992. TREVI узгодила положення про Європейський підрозділ з наркотиків та підготувала текст Маастрихтської угоди про створення Європолу, що був погодженої 1 грудня 1992 року. Це мало на меті легітимізувати Європол до тих пір, поки договір не буде розроблена, а потім узгоджена з кожною країною-учасницею. Тим часом, контроль за розвитком Європолу покладался на TREVI [33].

Діяльність таких органів як Європейський офіс поліції спрямовує свою компетенцію на захист громадян та держав від злочинів, що пов'язані з відмивання коштів отриманих незаконним шляхом, зокрема за

допомогою електронних грошей. Європол розпочав свою діяльність першого червня 1999 р., метою діяльності стало підвищення ефективності співпраці між компетентними органами у боротьбі зі злочинністю, а також аналіз причин її поширення. Окрім того, Європейське управління поліції сприяє підвищенню ефективності роботи національних правозахисних органів та розвиток співпраці між ними [24]. До компетенції Європолу відносять діяльність щодо боротьби з: незаконною торгівлею наркотичними засобами, незаконною торгівлею радіоактивними та ядерними речовинами, підготовкою та здійсненням нелегальної імміграції, викраденням автотранспортних засобів, тероризмом, легалізацією коштів за допомогою кримінальних структур, торгівлею людьми та розповсюдження дитячої порнографії, підробкою коштів (насамперед євро, включаючи підробку банківських карток) [35].

Європол взаємодіє з національними правоохоронними органами, в першу чергу, з поліцією держав-учасниць ЄС (сприяє обміну інформацією між працівниками зв'язку Європейського поліцейного управління). Європейський офіс поліції активно укладає угоди про співпрацю з такими міжнародними організаціями: Світова митна організація, Європейський центральний банк, Європейська комісія, Європейська організація юстиції та правосуддя, Інтерпол [35].

З метою протидії злочинам у сфері відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, Європейським офісом поліції було створено Європейський центр фінансово-економічної злочинності (далі -EFECC). Діяльність EFECC спрямована на посилення оперативної підтримки, що надається державам-членам та органам ЄС у сфері фінансової та економічної злочинності та сприятиме розслідуванню фінансових злочинів [55].

У січні 1976 р. був створений спеціальний відділу поліції під назвою Європейський відділ зв'язку. В 1977 р. Європейський відділ зв'язку отримав безперервний контакт зі спеціальними відділами та службами безпеки в інших країнах ЄС. Було виявлено не простий механізм контакту з іншими поліційними органами ЄС з причини різноманіття мов, якими спілкуються та ведуть

діловодство працівники спеціальних відділів держав-членів ЄС. З ціллю подолання даної проблеми було прийнято рішення створити спеціальний підрозділ, укомплектований лінгвістами, який може підтримувати прямий зв'язок зі спеціальними відділами або еквівалентними установами на континентальному материку, щоб отримати швидкі відповіді на антитерористичні злочини та злочини у сфері відмивання коштів. Європейський відділ зв'язку став невід'ємною частиною механізму TREVI. В Європейському відділі зв'язку підтримують щоденний контакт з іншими поліційними органами ЄС [33].

Європейський відділ зв'язку має дві системи зв'язку: безпечну цілодобову телекомунікаційну систему для надзвичайних ситуацій та іншу закодовану факсимільним посиланням, яка дозволяє швидко та безпечно передавати кореспонденцію, фотографії, відбитки пальців. Запити для отримання інформації від Європейського відділу зв'язку може бути простою перевіркою імені у записах до складніших запитів, які потребують кількох годин, чи навіть днів для завершення [33].

Діяльність ЄС в загальному, щодо процедури попередження, розслідування й покарання за злочини з відмивання грошей та фінансуванням тероризму не лише гармонізує національне кримінальне законодавство про відмивання грошей, але також запроваджує загальні профілактичні правила з попередження та протидії відмиванню коштів. Включає широкий спектр адміністративних та фінансових заходів призначений для заборони доходів, отриманих злочинним шляхом. Запропоновано реформу законодавства ЄС щодо протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму обґрунтовану необхідністю застосувати нові рекомендації FATF з метою усунення недоліків Директив про боротьбу з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [5].

Аналіз політики ЄС у сфері протидії відмиванню коштів, здійснюється Європейський аудиторський суд (далі – ЕСА). ЕСА зосереджує увагу на банківській діяльності: оцінці національного транспортування коштів в середині ЄС, оцінці та повідомленні ризиків ПВК для банків, залученні національних

органів влади у боротьбі з відмиванням грошей, обміні інформації про боротьбу з відмиванням коштів для наглядової діяльності між зацікавленими сторонами на рівні держав-членів ЄС, оцінці ефективності й своєчасності дій, здійснюваних у відповідь на підозрюваних в порушенні законодавства ЄС про боротьбу з відмиванням коштів. До складу ЕСА входять представник кожної країни-члена Європейського Союзу. Представники призначаються Радою ЄС за погодження Європейським парламентом на термін, що не перевищує шість років [37].

До прийняття директив Європейським Союзом Європейський центральний банк не відігравав важливої ролі у сфері боротьби з відмиванням майна. З прийняттям директиви 2015/849 ЄС, роль Європейського центрального банку (далі - ЄЦБ) була розширена. Відповідно до цього, ЄЦБ розпочав активно передавати інформацію компетентним органам у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Разом з тим, компетентні органи з питань протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму діляться з ЄЦБ інформацією про оцінки ризиків, наглядових заходів та витягів зі звітів про перевірки [36].

Відмивання грошей та фінансування тероризму часто здійснюється у міжнародному контексті. Заходи, прийняті виключно на національному рівні або навіть на рівні Союзу, без урахування міжнародної координації та співпраці, мають обмежений ефект. Заходи, прийняті Союзом у цій галузі, мають бути суворими як і інші дії, що здійснюються на міжнародному рівні. Дії ЄС повинні надалі враховувати документи міжнародних організацій активних у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванні тероризму [10]. З іншого боку, кінцева мета цього інструменту - залишається посилення гармонізації законодавства ЄС. Це особливо очевидно, що ЄС прийняв статтю 114 ДЗЄС (наближення законів) як правову основу для четвертої Директиви та Регламент 2015/847 про інформацію щодо переказів [5]. На додаток, він запровадив жорсткіші зобов'язання прозорості щодо прав власності на юридичних осіб, домовленості та покращену координацію серед національних ПФР [47].

Нові положення ЄС також передбачають більш цілеспрямоване використання «РВА» (перевірка правдивості на основі ризиків), яка проводиться Комісією та державами-членами, а також вказівок європейського наглядового органу влади. Цей підхід також передбачає суворіше й чіткіші правила щодо «CDD» (комплексна перевірка партнерів), відповідно до останніх Рекомендацій FATF [54]. Згідно з цими новими правилами, банки та інші суб'єкти повинні розмістити адекватний контроль та процедуру збору інформації про своїх клієнтів. Вести постійно моніторинг ділових відносин користувачів фінансовими системами. Особливо важливим є ідентифікація бенефіціарних власників фондів, а саме фізичних осіб, які володіють або контролюють замовників від імені яких здійснюються грошові транзакції. Не дивно, що ідентифікація бенефіціарного власника може виявитись надзвичайно важливою складовою і трудомісткою через складність корпоративних структур, до яких часто входять офшорні компанії [76].

Правила щодо комплексної перевірки партнерів відображає потребу ЄС вдосконалювати своє законодавство з урахуванням розвитку технологій та інших засобів, що використовуються злочинцям для відмивання коштів. З цієї причини, у Плані дій ЄС щодо боротьби з фінансуванням тероризму Комісія Ради ЄС намагалася посилити зобов'язання щодо комплексної перевірки партнерів згідно з Директивою 2015 року запровадивши жорсткіші та уніфіковані заходи належної перевірки для третіх країн з високим ризиком (тобто, країни з недоліками боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму) [27].

Важливу роль в процесі протидії відмиванню грошей відіграє оцінка ризику, державами-членами ЄС, які зобов'язані враховувати ступінь вразливості відповідних транзакцій. Крім того, про застосування будь-яких заходів з протидії відмиванню грошей державам-членам необхідно повідомляти Європейську Комісію. [52]. Ця вимога, яка виходить за рамки Рекомендацій FATF, була визнана необхідною, оскільки національне законодавство держав-членів ЄС вже розглядало ризики, пов'язані з іншими сферами бізнесу (наприклад, азартні ігри).

З точки зору Європейської Комісії, головне питання полягало не в тому, чи включати азартні ігри до списку суб'єктів господарювання, які підпадають посиленому фінансовому моніторингу, а скоріше чи буде це включення правильним, якщо вони перевірятимуться лише тоді, коли ризик доведено [43]. Що стосується оцінки ризику в приватному секторі, четверта Директива зобов'язує держав-членів та інституції ЄС забезпечити відповідні заходи, щоб суб'єкти вживали відповідних заходів для виявлення та оцінки ризиків відмивання грошей та фінансування тероризму, враховувати фактори ризику (що стосуються їх споживачів, країн чи географічного регіону, продукту, послуг, транзакції або маршруту транзакцій) [66]. Держави-члени можуть дозволити певним фінансовим установам не застосовувати ці заходи до компанії, що «котируються на регульованому ринку» в межах сфери дії Директиви 2004/39/ЄС [7].

Контроль за дотриманням фінансовими установами Директив ЄС та законодавств держав-учасниць здійснює Європейський банківський орган (далі - ЄБО). ЄБО встановлює керівні принципи щодо нагляду за фінансовими установами та виявляє порушення законодавства ЄС. ЄБО також виконує такі функції: сприяє запобіганню використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей та фінансування тероризму; керує, координує та контролює ПБК, які спрямовані на всіх провайдерів фінансових послуг та компетентних органів ЄС. ЄЦБ здійснює свої функції шляхом підтримання тісного зв'язку з національними центральними банками в межах Європейського Союзу [34].

В рамках цього питання розглянемо Міжвідомчу мережу з питань повернення активів (далі – CARIN), яка відіграє важливу роль в регулюванні операцій з активами. CARIN – це неформальна мережа правоохоронних та судових практиків у сфері відстеження, заморожування, арешту та конфіскації активів. Кожну країну-учасницю мережі представляють співробітники правоохоронних та судових органів держав-учасниць. Працівники CARIN надають підтримку для всього процесу повернення коштів від етапу відстеження активів до заморожування, арешту, управління ними та їх остаточною

конфіскацією. Вони також забезпечують підтримку розподілу активів між юрисдикціями. Метою CARIN є підвищення ефективності зусиль її членів на міжвідомчій основі, щоб позбавити злочинців їх незаконних прибутків. Представників держав-членів називають «національними контактними пунктами». Усі вони англомовні, оскільки робочою мовою мережі є англійська. З центром комунікації CARIN можна зв'язатися безпосередньо через телефон або електронною поштою цілодобово [37].

Отже, більшість злочинів у сфері відмивання грошей являються транскордонними та з розвитком сучасних технологій дає змогу зловмисникам перебувати, де завгодно. Саме цей фактор і потребує від ЄС рішучих дій, що своєю чергою достатньо складно, оскільки, дійти до угоди про співпрацю не завжди можливо. Іншим способом покращення ситуації з відмиванням коштів є посилення інституційних органів всередині ЄС. Відмивання коштів за допомогою криптовалюти є однією з нових випробувань інституційного механізму ЄС. Ефективних способів боротьби з цим явищем немає, адже підлаштувати законодавство держав ЄС для боротьби з криптовалютою майже неможливо, так само як і відстежувати подальші операції з криптовалютою в державах, які неохоче надають дані про фінансові операції, не кажучи вже про простежування останньої частини ланцюга та його подальші дії з брудними грошима. Також існує проблема з пошуком злочинців, які здійснювали переведення брудних коштів у вигляді криптовалюти. Сучасні технології дають змогу приховувати місцезнаходження та дані злочинців. Стосовно співпраці правоохоронних органів держав можна стверджувати, що багато з них не мають достатніх знань, вмінь та технічного забезпечення для викриття способів відмивання коштів за допомогою криптовалюти.

РОЗДІЛ 3

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. Імплементация законодавства Європейського союзу в сфері боротьби з легалізацією незаконно отриманих грошей у правову систему України

Імплементация правових норм у законодавство країн-членів ЄС встановило єдиний підхід до механізму боротьби з відмиванням коштів. З огляду на ці загальні правові норми, прийняті Європейським Союзом, боротьба з відмиванням грошей у цих країнах здійснюється не лише шляхом укладення міжнародних угод, міждержавних планів та прийняття законодавства, а й шляхом постійного розвитку механізмів їх впровадження, методів моніторингу, дослідження та аналізу. [25, с. 40]. Саме тому глобалізація системи протидії відмиванню грошей на даному етапі необхідна Україні, яка знаходиться в стані інтеграції в Європейський Союз. Основним засобом приєднання України до регіональної та глобальної системи боротьби з відмиванням грошей є імплементация директив ЄС.

Згідно зі статтею 51. Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським співтовариством та її державами-членами, що набула чинності у 1998 р., Україна зобов'язується вживати заходи для забезпечення відповідності національної правової системи законодавству ЄС [13].

Розглянувши вплив директив ЄС на сферу правового регулювання протидії відмиванню майна можна нагадати про положення директив, які здійснюють важливу роль в боротьбі з відмиванням грошей в Україні. Одним з провідних міжнародних документів можна назвати Директиву 2009/110/ЄС, що зобов'язала держав-учасниць та фінансові установи вживати заходів щодо запобігання легалізації коштів та фінансування тероризму за допомогою

електронних грошей. Законодавство України з питань боротьби з відмиванням коштів потребує змін, щоб врахувати такі джерела незаконного доходу від злочинної діяльності, як «електронні гроші»[22]. Для реалізації положень даної директиви урядом України були розроблені вичерпний перелік завдань, що Україна планувала виконати до січня 2020 року. До завдань відносяться: запровадження процедури врегулювання спорів між установами електронних грошей та користувачами, встановлення вимог до розміру капіталу небанківських фінансових установ-емітантів електронних грошей, наближення положень національного законодавства щодо започаткування, діяльності та нагляду за діяльністю установ по роботі з електронними грошима до законодавства ЄС. Україна прийняла законодавчі поправки в рамках останнього завдання [41].

Директива 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року щодо запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, що змінила до регламенту ЄС № 648/2012 Ради Європи та Європарламенту і припинила дію Директиви 2005/60/Європейського Союзу та першою примусила держав-учасниць Європейського Союзу створити державні бази даних в яких має міститися інформація про кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб. Директива цими діями ускладнила приховання кінцевого вигодоодержувача та віднесла це до обов'язкової частини фінмоніторингу [50].

Імплементация Україною положень Директиви 2015/849 можна прослідкувати в нещодавніх діях уряду щодо форми та змісту структур власності, що спрямовані на розкриття відомостей про кінцевих бенефіціарних власників. Заходи уряду з розкриття бенефіціарних власників прямо відображає вимоги Директиви до протидії використанню закордонних компаній та банківських рахунків з метою приховання кінцевих вигодоодержувачів.

Положення ст. 20 розділу 3 Угоди про асоціацію направлені на співпрацю між сторонами з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Ціллю угоди є зміцнення міжнародної та двосторонньої співпраці у

цій сфері, забезпечення імплементації міжнародних стандартів проти відмивання грошей та фінансування тероризму (FATF) та стандарти, еквівалентні стандартам, прийнятим Європейським Союзом [14].

Відповідно до статті 474 Угоди, Україна зобов'язана поступово наближати національне законодавство до правової системи ЄС відповідно до положень Додатку XLIV та положень викладених у розділах IV, V, VI цієї Угоди [14]. Такі пункти стратегії, які направлені на чіткий розподіл функцій між різними державними органами; підвищення якості урядових рішень, щоб зробити їх зрозумілими, виваженими, узгодженими між собою, цілісними та комплексними, збалансованими, відкритими, реалістичними, послідовними; формування професійної державної служби, безумовно, сприятимуть удосконаленню механізмів державного управління економічним розвитком між Україною та ЄС.

Перелік нормативно-правових актів Європейського Союзу (директив, положень, регламентів, ДЗЄС) та чіткий термін їх впровадження в українське законодавство містить Додаток XVII-2 Угоди «Правила, що застосовуються до фінансових послуг». Сюди входить Директива 2005/60/ЄС Європарламенту та Ради Європи від 20 жовтня 2005 р. про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей та фінансування тероризму. Додаток передбачає нормативно-правове наближення між Сторонами у таких секторах послуг: фінансові послуги, телекомунікаційні послуги, поштові та кур'єрські послуги, послуги з міжнародних морських перевезень (тут і далі - сектори, що потребують нормативно-правового наближення), які мають бути імплементовані протягом 2 років після набрання чинності Угоди [17].

Відповідно до Вербальної ноти (про часткове застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію) тимчасове використання (Розділ IV Угоди та Додаток XVII-2) розпочалися у січні 2016. Іншими словами, на перший погляд здається, що до 1 січня 2018 року положення Директиви 2005/60/ЄС мають бути впроваджені в національне законодавство України. Однак слід пам'ятати, що Директива 2005/60/ЄС діяла лише до 26 червня 2017 року і була замінена Директивою 2015/849. [18]. Директива № 2015/849 вплинула на можливість

використання європейських юридичних осіб та банківських рахунків для створення конфіденційних корпоративних структур та робить застосування традиційних міжнародних схем мінімізації податків неефективним [38].

Вітчизняний регуляторний орган швидко відреагував на зміни. У пункті 100 Плану заходів з імплементації Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським товариством з атомної енергії, їхніми країнами-членами та іншими договірними сторонами, на 2016 та 2019 рр., затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 217-р [19], передбачено застосування Директиви (ЄС) 2015/849. Було заплановано у січні 2017 р. розробка плану дій щодо застосування Директиви і його виконання в грудні 2017 р. Крім того, у «Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року» визначено, що проблемою боротьби з відмиванням грошей у 2020 році є неефективні способи протидії корупції в Україні [20].

Варто підкреслити, що застосування Директив ЄС у внутрішньому законодавстві не означає прямого використання тексту директиви або обов'язкового дотримання всіх положень. Пояснення щодо цього питання наведені у статті 288 Договору про функціонування Європейського Союзу передбачається - «директива як правовий акт ЄС є обов'язковою тільки щодо результату, якого необхідно досягти для кожної держави-члена, якій її адресовано, проте залишає національним органам влади вибір форми та засобів досягнення цього результату» [21].

У зв'язку з необхідністю привести у відповідність до директив законодавство України у сфері боротьби з відмиванням коштів та приведення його у відповідність зі стандартами Європейського Союзу, стало імпульсом для прийняття Верховною Радою України 14 жовтня 2014 р. Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Основні нововведення, що стосуються галузі

кримінального права, варто зазначити долучення податкових правопорушень до списку предикативних та включення змін в Кримінально-процесуальний кодекс України, які передбачають переслідування та досудове розслідування злочинів, передбачених статтею 209 ККУ [16].

Відповідно до вищезазначеного плану, дій щодо імплементації четвертого розділу Угоди про асоціацію, передбачається забезпечити розвиток національного законодавства шляхом впровадження рекомендацій FATF. Відповідно до Рекомендацій, держави зобов'язані забезпечити ефективні, пропорційні та стримувальні санкції (кримінального чи адміністративного характеру) щодо фізичних чи юридичних осіб. Крім того, санкції повинні поширюватися не лише на установи, а й на відповідальних осіб [15].

Рекомендації FATF щодо стримувальних санкцій показують потенціал Розділу XIV-1 Угоди про асоціацію. Крім того, у переліку злочинів, вчинених уповноваженими особами від імені юридичних осіб та на користь юридичних осіб, використовуються санкції Кримінального характеру, що передбачені в статті 209 Кримінального Кодексу України [22].

Українське законодавство має відповідати Директиві 2015/849 щодо правового режиму дій юристів у випадку їхньої участі в корпоративно-фінансових операціях та зобов'язаності в повідомленні органів фінансового моніторингу про сумнівні операції [40].

Більшу частину положень Директиви (ЄС) 2015/849 та Регламенту (ЄС) № 2015/847 застосовано у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», що базується на основі рекомендацій FATF. Процес імплементації зазначених актів Європейського Союзу не завершено.

З огляду на зазначене, застосування правових та інституційних заходів, зазначених у пункті 36е Меморандуму про співпрацю між Україною та МВФ, Міністерством фінансів України підготовлено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері запобігання та протидії легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Переважає більшість випадків відмивання грошей здійснюється з використанням різних типів фінансових або інвестиційних установ, тому Україна зобов'язана активніше використовувати потенціал заходів кримінального характеру для боротьби з компаніями, які здійснюють такі злочини.

Міжнародне співробітництво в даній сфері дуже важливо продовжувати, особливо співробітництво України та Європейського Союзу. У рамках спільної угоди між Україною та Європейським Союзом, Україна висловила бажання прискорити процес реформ та внесення корективів до законодавства України. Це сприятиме поступовій економічній інтеграції та поглибленню політичних союзів. Однією з цілей асоціації є зміцнення співпраці у сферах правосуддя, свободи та безпеки для забезпечення верховенства права та поваги до прав людини та основних свобод. На реалізацію цієї мети спрямована низка положень кримінально-правового характеру, які протидіють діянням, що несуть суспільну небезпеку, у тому числі відмивання грошей отриманих злочинним шляхом.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження правового регулювання боротьби з відмиванням грошей у Європейському Союзі на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу, можна зробити такі висновки:

1. Історичний аналіз джерел дає нам змогу поділити історію становлення, розвитку проблеми відмивання грошей та боротьби з нею на два етапи: до появи Сучасних інститутів боротьби з відмиванням грошей та Сучасний період. Перший етап показує, що існували докази легалізації власності (відмивання грошей) ще в 508-30 рр. до н. е. В більш пізні часи одним зі шляхів досягнення цієї мети було покупка легального бізнесу, в якому легальний капітал змішувався з незаконним капіталом. Розглянувши етапи становлення та розвитку проблеми відмивання грошей, можна зробити висновок, що відмивання грошей, як соціальне явище завжди крокувало в ногу з розвитком цивілізації. Саме намагання людей приховати кошти від держави призводило до появи законів та інститутів, які б мали боротися з цим явищем. Розвиток законів та інститутів потребував постійного вдосконалення шляхом гармонізації національних засобів з міжнародними. Дані дії поступово призвели до другого етапу нашої класифікації який зображає сучасну картину боротьби з відмиванням коштів у вигляді міжнародних договорів та інститутів, що мають безпосередній вплив на державне регулювання боротьби з відмиванням грошей. Сучасний етап розвитку інституту боротьби з відмиванням грошей потребує глобалізації та вдосконаленні законів.

2. До основних міжнародно-правових документів, які регулюють механізми боротьби з відмиванням грошей слід віднести: Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» прийнята у Відні 19 грудня 1988 року., що стала першим міжнародним документом у даній сфері; Декларацію про запобігання злочинного використання банківської системи з метою відмивання грошових коштів 1988 року, в якій «відмивання грошей» характеризується здійсненням злочину за допомогою фінансової системи; Конвенція про відмивання грошей, пошук,

вилучення та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 р., що урегулювала процедуру відстеження сумнівних активів та їх замороження; Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності від 29 вересня 2003 року. Стає зрозуміло, що закони проти відмивання грошей без поєднання їх з діяльністю міжнародних інституцій не є цілком ефективними, оскільки, найбільша проблема виникає стосовно примусового виконання їх.

3. Охарактеризувавши основні міжнародні інституції у сфері боротьби з відмиванням грошей, отриманих незаконним шляхом стає зрозуміло, що діяльність міжнародних інститутів у сфері протидії з відмиванням грошей необхідна з причини відсутності єдиних стандартів та механізмів протидії відмиванню майна. Проблема відмивання грошей вийшла за рамки однієї держави, що продовжує проблему в її усуненні. Саме з метою протидії, попередження та покарання відмивання грошей потрібно глобалізувати міжнародні інститути. На даному етапі розвитку боротьби з відмиванням грошей ООН та її інстанції відіграють ключову роль в протидії легалізації майна, до їх можна віднести: Управління ООН з наркотиків і злочинності; Офіс із контролю над наркотиками й запобігання злочинів; Центр із боротьби з міжнародною злочинністю та інші. Неменш важливу роль відіграють такі міжнародні інституції: Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей; Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол); Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму; Міжнародний валютний фонд; Світовий банк. Експерти з державного управління зазначають, що питання відмивання грошей неможливо вирішити лише шляхом створення нових організаційних форм громадського контролю та надзвичайних чи каральних заходів. Необхідно усвідомлювати, що це явище має економічні, політичні, етичні, управлінські та правові характеристики.

4. Європейська правова система націлена на: боротьбу зі злочинами відмивання грошей, забезпечення руйнування фінансового фундаменту всієї транснаціональної організованої злочинності, захист фінансової системи від проникнення злочинних коштів та забезпечення її стабільності. Дослідивши

нормативно-правове забезпечення заходів щодо запобігання відмивання грошей у Європейському Союзі, можна дійти до висновку, що на даному етапі питання з верховенством права ЄС над національним вже не стоїть. Натомість постають нові проблеми протидії, що обумовлюються появою електронних грошей та складності в їхньому відстеженні. Законодавство ЄС щодо боротьби з відмиванням грошей, вдосконалюється шляхом поєднання глобальних та регіональних результатів встановлення стандартів протидії відмиванню майна. Процедура інтеграції міжнародних договорів потребує більш доктринального підходу з боку ЄС та для ефективної імплементації договорів й рекомендацій в національному законодавстві держав-учасниць. Аналіз законодавства ЄС про боротьбу з відмиванням грошей та антикорупційним регулюванням показує, що відмивання грошей сприяє підтримці багаторівневої монополізації економіки в ЄС.

5. Створення регіональних та міжрегіональних установ з метою підтримання зв'язку між національними правоохоронними системами та підтриманні механізму протидії відмиванню неможливе за відсутності стандартизованого законодавства. Використання схожих механізмів переслідування, покарання та попередження легалізації є ключовим фактором для ефективного подолання проблеми. Складність процесу стандартизації механізмів боротьби полягає у відсутності імперативності норм міжнародних договорів у сфері протидії відмиванню грошей, що дає змогу окремим державам не дотримуватися їх і тим самим створенні можливостей для злочинців користуватися цим. Саме тому співпраця ЄС та третіми державами необхідний для попередження, протидії та покарання злочинів у сфері протидії відмивання коштів. Діяльність Європейських інститутів у сфері протидії з відмиванням грошей необхідний з причини відсутності єдиних стандартів та механізмів протидії відмиванню грошей, що на даному етапі критично важливо. Проблема відмивання грошей вийшла за рамки однієї держав, що продовжує проблему усунення її.

6. Визначивши основні критерії гармонізації законодавства України у сфері боротьби з легалізацією незаконно отриманих грошей зі стандартами Європейського Союзу. Для ефективної боротьби з відмиванням грошей необхідно поєднувати політику та закони різних країн. Для України основним засобом входження до регіональної та глобальної системи боротьби з відмиванням грошей є механізм європейського співробітництва, переважно в рамках європейських регіональних організацій. Міжнародні зусилля щодо виявлення та боротьби з проникненням «брудних» грошей у міжнародну економіку мають бути взаємопов'язані з національними правовими та організаційними зусиллями.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань протидії відмиванню грошей пропонується внести наступні зміни та доповнення до деяких законодавчих актів України, а саме:

- розширити список об'єктів злочину. У ст. 220 КК «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності», об'єктом відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і функціонуванням банківської системи та системи гарантування вкладів фізичних осіб передбачених додатковим обов'язковим об'єктом є права і законні інтереси користувачів банківської системи. До об'єктів злочину за цією статтею потрібно віднести інтереси вкладників в різноманітних інтернет біржах;
- використання сучасних технологій з метою вчинення шахрайських дій та відмивання коштів призводить до втрати контролю над регулюванням боротьби зі зловмисниками. Такий стрімкий розвиток відображає потребу в розширенні переліку правопорушень, що мають входити до ст. 222 КК «Шахрайство з фінансовими ресурсами»;
- для українського суспільства такі явища, як платіжні системи, електронні транзакції та електронні гроші, відносно нові, тому законодавча система, включаючи й норми кримінального права, виявилася неготовою до такого розвитку сфери злочинності, в якій застосовуються платіжні інструменти, електронні транзакції та електронні платіжні системи. Усунення таких

невідповідностей, зокрема щодо предмета злочину, передбаченого ст. 200 КК, дозволить як удосконалити кримінальне законодавство України щодо відповідальності за злочини у сфері банківської діяльності, так і уникнути дискусійних питань під час кваліфікації злочинів та документування;

- українське законодавство має відповідати Директиві 2015/849 щодо правового ставлення до професійних юристів під час участі у фінансових чи корпоративних операціях або надання податкових консультацій, особливо зобов'язання таких осіб повідомляти відповідні органи фінансового нагляду про всі підозрілі операції;

- переважна більшість випадків відмивання грошей здійснюється з використанням різних типів інститутів (фінансових, інвестиційних), Україна повинна активніше використовувати потенціал кримінально-правових заходів для боротьби з юридичними особами, які здійснюють такі злочини та розширити положення статті 200 ККУ, щоб запобігти незаконним діям з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення.

Зазначені пропозиції щодо протидії відмиванню коштів можуть бути імplementовані до законодавства України, а також можуть використовуватись у правозастосовній діяльності при реорганізації або ліквідації підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 19.12.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 10.05.2021).
2. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text (дата звернення: 10.08.2021).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 14.08.2021).
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text (дата звернення: 14.08.2021).
5. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) від 01.01.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 10.08.2021).
6. Директива 2001/97/ЄС Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директиви 91/308/ЄЕС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей від 04.12.2001. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_501 (дата звернення: 17.08.2021).
7. Директива 2004/39/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС про ринки фінансових інструментів, яка вносить зміни до Директив Ради 85/611/ЄЕС та 93/6/ЄЕС та Директиви 2000/12/ЄС Європейського Союзу. Скасування Директиви Ради ЄС 93/22/ЄЕС від 21.04.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_586#Text (дата звернення: 18.05.2021).
8. Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму від 26.10.2005. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_774 (дата звернення: 10.06.2021).

9. Директива 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЄС та 2006/48/ЄС та скасовує Директиву 2000/46/ЄС від 16.09.2009. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_a18/page (дата звернення: 10.05.2021).

10. Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС від від 20.05.2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> (дата звернення: 18.05.2021).

11. Рамкове Рішення Ради про відмивання грошей, ідентифікацію, відстеження, замороження, арешт та конфіскацію знарядь злочинів та доходів від них від 26.06.2001. URL: old.minjust.gov.ua/file/31890 (дата звернення: 10.07.2021).

12. Рамкове рішення Ради про європейський ордер на арешт та процедури передачі правопорушників між державами-членами від 13.06.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b17#Text (дата звернення: 19.05.2021).

13. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським співтовариством та їх державами-членами від 14.06.1998. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення: 10.05.2021).

14. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_a11 (дата звернення: 10.05.2021).

15. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення.

Рекомендації FATF. URL : http://www.sdfm.gov.ua/content/file/site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf. (дата звернення: 10.05.2021).

16. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text> (дата звернення: 10.07.2021).

17. Вербальна нота (щодо часткового застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію): Рада Європи; Нота, міжнародний документ від 30.09.2014 № SGS14/12029. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b50/para2#n2, (дата звернення: 10.06.2021).

18. Щодо тимчасового застосування міжнародного договору МЗС України: лист від 30.11.2015 № 72/14-612/1-2980. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/v2980321-15/para2#n2>. (дата звернення: 10.06.2021).

19. План заходів з імплементації розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2016–2019 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.11.2016 № 217-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2172016%D1%80/page?text=%EB%E5%E3%E0%EB%B3%E7%E0%F6> (дата звернення: 10.06.2021).

20. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1407-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248750405>. (дата звернення: 15.06.2021).

21. Консолідована версія Договору про функціонування Європейського Союзу від 26.10.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 15.06.2021).

22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб: Закон України від 23.05.2013 № 314-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-18#Text> (дата звернення: 15.08.2021).

23. Амінов Д. И. Об отмывании денег, полученных незаконным путем (социально-правовой аспект). Государство и право. 2008. № 2. С. 33-38.

24. Берлінець Р.О. Діяльність Європейського офісу поліції щодо боротьби з легалізацією коштів, отриманих незаконним шляхом, що опублікована у збірнику наукових статей: «Міжнародне право : трансформація доктрини та практики». Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 15-22.

25. Бисага К.В. Нормативно-правове регулювання в Європейському Союзі протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення (наднаціональний рівень). Вісник НАДУ при Президентові України. Серія «Державне управління». 2016. № 3. С. 35–42.

26. Боринець С. Я. Міжнародні фінанси. 2006. С. 34.

27. Висновки Ради ЄС про Плану дій з протидії відмиванню грошей від 04.12.2018. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/37283/st15164-en18.pdf> (date of access: 28.06.2021).

28. Висновки Ради про боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму від 05.11.2020. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/timeline/>. (date of access: 02.08.2021).

29. Висновок Європейського наглядового органу з питань захисту даних (EDPS) про пропозиції щодо Директиви Європейського парламенту та Ради щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та фінансування тероризму, а також пропозиції щодо Постанови Європейського Парламенту та Ради про інформацію про платника, що супроводжує перекази коштів від 04.07.2013. URL: <https://secure.edps.europa.eu/>

EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2013/13-07-04_Money_laundering_EN.pdf, p.12-13. (дата звернення: 28.06.2021).

30. Документ Ради Європи 8604/15 від 07.05.2015. URL: www.statewatch.org/news/2015/may/eu-council-fraud-dir-trilogue-8604-15.pdf. (date of access: 28.06.2021).

31. Дюрант В. Цезарь и Христос / Пер. с англ. 2005. С. 325.

32. Ольгерд Іполит Бочковський. Вибрані праці та документи. Том II. 2020. С.224.

33. Офіційний сайт TREVI. URL: <https://www.trevigroup.com/en/> (дата звернення: 10.08.2021).

34. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/eca_en (дата звернення: 10.08.2021).

35. Офіційний сайт Європолу URL: <https://www.europol.europa.eu/> (дата звернення: 01.03.2020).

36. Офіційний сайт ЄЦБ URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення: 10.08.2021).

37. Офіційний сайт Міжвідомчу мережу з питань повернення активів URL: <https://www.carin.network/> (дата звернення: 10.08.2021).

38. Правила ЕС щодо розкриття бенефіціарних власників бізнесу. URL: <http://legally.pro/news/vstupili-v-silu-novypravila-es-o-raskrytii-benefitsiarnykh-vladeltsev-biznesa/>. (дата звернення: 10.07.2021).

39. Сбірник документів Ради Європи в сфері захисту прав людини і боротьби з злочинністю. 1998. С. 357.

40. Тацій В. Я. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Велика українська юридична енциклопедія. У 20 т. Т. 17. Кримінальне право (відп. ред.) та ін. 2017. С. 490.

41. Action Plan to strengthen the fight against terrorist financing URL: http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/com_2016_50_en.pdf. (date of access: 02.07.2021).

42. Alldridge P. 'Money Laundering and Globalization (2008). Journal of Law and Society. 2008. № 35 (4). P. 444.

43. Annex IX attached to the Impact Assessment illustrating the different coverage of national laws in relation to casinos and the gambling sector. Commission Impact Assessment accompanying the proposal for a Directive on the prevention of the use of the financial system for the purpose for a Directive on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering including terrorist financing and the proposal for a Regulation on information accompanying transfers of funds, SWD. 2013. 22 final URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0021:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 25.06.2021).

44. Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Ukraine. Fifth Round Mutual Evaluation Report. December 2017. Committee of experts on the evaluation of anti-money laundering measures and the financing of terrorism (Moneyval). URL: <http://www.FATF-gafi.org/media/FATF/content/images/MER-MONEYVAL-Ukraine-Dec-2017.pdf> (дата звернення: 25.08.2021).

45. As already agreed in Council of the European Union, Document 9752/1/12. 2014, P.5.

46. Basel Committee on Banking Supervision Statement : Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbssc137.pdf?noframes=1>. (дата звернення: 20.06.2021).

47. Case C-376/98, Germany v. Parliament and Council, 2000 E.C.R. I-8419, P. 83. URL: <https://www.oxfordlawtrove.com/view/10.1093/he/9780191896668.001.0001/he-9780191896668-chapter-9> (дата звернення: 28.06.2021).

48. COM (2016) 826: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on countering money laundering by criminal law. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:0826:FIN>. (дата звернення: 02.07.2021).

49. Commission Impact Assessment accompanying the proposal for a Directive on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money

laundrying including terrorist nancing and the proposal for a Regulation on information accompanying transfers of funds, SWD - 2013 - P.18. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021SC0190> (дата звернення: 02.08.2021).

50. Commission Proposal for a Directive on the prevention of the use of the nancial system for the purpose of money laundering including terrorist nancing, COM(2013) 45 nal, P.3. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0045:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 28.06.2021).

51. Commission Proposal for a Directive on the prevention of the use of the nancial system for the purpose of money laundering including terrorist nancing, COM. 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A52013PC0045> (дата звернення: 25.06.2021).

52. Council of the European Union, Documents 13215/13 and 5786/1/14 URL: https://ec.europa.eu/health/documents/community-register/html/reg_hum_act.htm?sort=a (дата звернення: 28.06.2021).

53. EU Members of FATF: Austria, Belgium, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Spain, and Sweden and the European Commission. URL: <https://www.fincen.gov/financial-action-task-force-money-laundering-FATF> (дата звернення: 02.08.2021).

54. European Commission, Communication on an Action Plan for strengthening the fight against terrorist financing, COM. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0050> (дата звернення: 25.06.2021).

55. European financial and economic crime centre. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-financial-and-economic-crime-centre-efecc>. (дата звернення: 01.03.2020).

56. Financial Action Task Force, International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, 2012-2020. URL: <https://www.FATF-gafi.org/media/FATF/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> (дата звернення: 25.06.2021).

57. Holliday R. C., Levi M. and Reuter P. «Global Surveillance of Dirty Money: Assessing Assessments of Regimes to Control Money Laundering and Combat the Financing of Terrorism». Center on Law and Globalization. 2014. P. 14.

58. Identification and confiscation of instrumentalities and proceeds from crime, Joint Action 98/699/JHA of 3 December 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133073>. (дата звернення: 10.08.2021).

59. International Monetary Fund (IMF), 'Factsheet. The IMF and the Fight Against Money Laundering and the Financing of Terrorism'1f.URL: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Lending> (дата звернення: 02.08.2021).

60. International Monetary Fund (IMF), 'IMFPolicyPaper. Review of the Fund's Strategy on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism' (20 February 2014) 6 – Within the EU, the 40+9 recommendations were implemented with the third AML Directive2005/60/EC (3rd AMLD).

61. J. Cohen and C.F. Sabel, «Global Democracy?», 37 NYU Journal of International Law and Policy (2004–2005), p.763. eu note that 'to a substantial and growing extent, then, rulemaking directly affecting the freedom of action of individuals, firms, and nation states (and the making of the rules to regulate this rulemaking) is taking place, undemocratically but not entirely unaccountably, in global settings created by the world's nations but no longer under their effective control. 2005. P. 764.

62. J. Pauwelyn, R. Wessel and J. Wouters (eds.), Informal International Lawmaking (Oxford University Press, 2012); Informal law-making is defined as dispensing with certain formalities traditionally linked to international law having to do with output, process, or the actors involved, see J. Pauwelyn, 'Informal International Lawmaking: Framing the Concept and Research Questions', in J. Pauwelyn, R. Wessels and J. Wouters (eds.), Informal International Lawmaking. 2012, P. 13–34.

63. Jeffrey Robinson. The laundrymen: Inside the World's Third LargestBusiness. – London. England: Pocket Books. 1995. P. 24.

64. Melissa Van Den Broek, Preventing money laundering: A legal study on the effectiveness of supervision in the European Union. 2015. P. 26-28.
65. Multilateral agreement on the practical modalities for exchange of information pursuant to Article 57a(2) of Directive 2015/849. European Central Bank. 2019.
66. Opinion on effective and coordinated EU measures to combat tax fraud, tax avoidance, money laundering and tax havens, European Economic and Social Committee. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX: 52020 IE0997](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52020IE0997) (дата звернення: 02.08.2021).
67. Stessens G. Money Laundering: a new international law enforcement model. Cambridge University Press. 2000. P. 460.
68. United Nations (UN). United Nations on Drugs and Crime. URL: http://www.unodc.org/unodc/en/treaty_adherence.html (дата звернення: 25.06.2021).
69. V. Mitsilegas and B. Gilmore, The EU Legislative Framework against Money Laundering and Terrorist Finance: A Critical Analysis in the Light of Evolving Global Standards, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 56, No. 1 (Jan., 2007), Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law URL: <http://www.jstor.org/stable/4498055> (дата звернення: 28.06.2021).
70. V. Mitsilegas, 'EU Criminal Law Competence After Lisbon: From Securitised to Functional Criminalisation', in D. Acosta and C. Murphy (eds.). EU Security and Justice Law. – Hart. 2014. P.110–129.
71. V. Mitsilegas, 'Regional Organisations and the Suppression of Transnational Crime', in N. Boister and S. Currie (eds.). Routledge Handbook on Transnational Criminal Law. 2014. P.73–89.
72. V. Mitsilegas, 15 New Journal of European Criminal Law. 2014. P.415–424.
73. V. Mitsilegas, in A. Edwards and P. Gill (eds.), Transnational Organised Crime: Perspectives on Global Security. 2014. P.195–211.

74. V. Mitsilegas, Money Laundering Counter-measures in the EU. Articles 57(2) and 100(A) EC, now Articles 47(2) and 95 TFEU respectively. For an analysis of negotiations and outcome. 2014 - P.56–63.

75. V. Mitsilegas, Money Laundering Counter-measures in the European Union. Human rights concerns with regard to fair trial rights by the European Parliament have led to negotiations on the Directive being extended to the Conciliation stage – agreement was reached after the Directive was packaged as an emergency counter-terrorism measure in the weeks after 9/11. 2014. P. 45.

76. V. Mitsilegas, Money Laundering Counter-measures, Ch. 5. The exclusion of gambling services of low risk was also favoured by the European Parliament. European Parliament, Legislative Resolution of 11 March 2014 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing (COM(2013)0045)-C7–0032/2013–2013/0025(COD), as found in Council Document 7387/14, 13.3. 2014. P. 30.